

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ СІМ'Я (家) В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена етимологічному аналізу дослідження концептів. Визначено актуальність дослідження концепту сім'я як однієї з ключових культурних констант, яка входить до ряду найважливіших концептів, що складають ядро мовної свідомості будь-якого народу. Названі автори зробили значний внесок у дослідження етнокультурної специфіки бачення світу. Наголошено на значимості етимологічного аналізу. Було проаналізовано етимологію ключового поняття концепту, а також етимологію його синонімів, що дало можливість виявити компоненти внутрішньої структури концепту.

Ключові слова: етимологічний аналіз, концепт, лексема, етнокультура, семантичний аналіз.

Рижкіна А.А. *Этимологический анализ концепта семья (家) в китайском языке. Статья посвящена этимологическому анализу исследования концептов. Определена актуальность исследования концепта семья как одного из ключевых культурных констант, который входит в число самых важных концептов, составляющих ядро языкового сознания каждого народа. Представлены авторы, которые исследуют специфику видения мира. Сделан акцент на значимости этимологического анализа. Проанализирована этимология ключевого понятия концепта, а также его синонимов, что дало возможность определить компоненты внутренней структуры концепта.*

Ключевые слова: этимологический анализ, концепт, лексема, этнокультура, семантический анализ.

Ryzhkina A.A. *Etymological analysis of the concept of family (家) in the Chinese language. The article is devoted to the etymological analysis of the concepts research. The research relevance of the concept of family is defined as one of the cultural constants key, which is one of the most important concepts that form the core of linguistic consciousness of every nation. There are the authors presented that explore the world vision. It is focused on the importance of etymological analysis. It is analyzed the key term of the concept etymology, and its synonyms, making it possible to determine the components of the internal structure of the concept.*

Keywords: etymological analysis, concept, lexeme, ethnic culture, semantic analysis.

Відомо, що сім'я – природне й найбільш стійке формування людського суспільства, яке акумулює всі найважливіші його ознаки. Сім'я завжди була найкращим колективним вихователем, носієм найвищих національних ідеалів.

Значний внесок у дослідження етнокультурної специфіки бачення світу, яке відображається у мовній свідомості та комунікативній поведінці представників різних мовних соціумів, зробили вітчизняні лінгвісти, зокрема, І.О. Голубовська, В.В. Жайворонок, М.В. Жуйкова, М.П. Кочерган, В.М. Манакін, О.О. Тараненко, О.В. Тищенко, М.П. Фабіан; зарубіжні лінгвісти Є. Бартмінський, В.Г. Гак, Ю.М. Караулов, В.Г. Костомаров, В.В. Красних, М.І. Толстой, С.М. Толстая. Певний внесок зробили китайські вчені Фу Хуай Чінь, Лу Іньюн, Ліу Жун Чінь, Ван Фень Сінь, Ван Тюн, Фенг Сюе, Тін Ге Фан.

Мета даної статті – дати етимологічний аналіз концепту *сім'я* у китайській мові. Матеріалом аналізу даної статті слугують матеріали словників китайської мови: 古代汉语词典编写组, 古汉语常用字字典, 现代汉语详解词典.

Етимологічні дані мають велику значимість для науковців, оскільки вони відтворюють сам механізм становлення культурних концептів. Значення первинних форм і значення слів, що вживаються в мовах на сучасному етапі розвитку, дає можливість побачити найважливіші етапи становлення лексичних одиниць і встановити їх кореляцію з вербалізацією цих одиниць у свідомості людини в діахронії становлення культури [1: 37].

Ієрогліф 家 (Цзя) уперше з'явився більше 3000 років тому, за часів правління династії Шан. У той час це був усього навсього лише малюнок, який зображував будинок зі свинею всередині. Дивлячись на фотографії, можна побачити, що ці два зображення з одного боку здаються складними, але з другого – простими. Вони обидва відтворюють реальність.

Спочатку ієрогліф 家 був виявлений на ворожильних кістках династії Шан у системі китайської ієрогліфіки 甲骨文 *jia gu wen* (Oracle Characters):

Пізніше в стилі 钟鼎文 *zhong ding wen* (Bronze Characters) ієрогліф відтворюється таким чином:

Із часом виявилися значні відмінності в зображенні символу. Поступово втрачається відчуття того, що це малюнок.

Сучасний ієрогліф складається з позначок, що використовуються для запису всіх сучасних символів: точок, горизонтальних, відкидних діагональних ліній праворуч і ліворуч тощо.

Хоча форма змінилася, але структура залишається колишньою. У верхній частині сучасного ієрогліфа бачимо графему 宀, яка все ще позначає будинок; у нижній частині – графему 豕, яка все ще асоціюється зі свинею.

Яке ж було найдавніше значення цього ієрогліфа? Більше 2000 років тому перший китайський словник указав на «будинок»; іншими словами 家 – це місце, де живуть люди. То чому всередині нього свиня, а не людина?

Одним із припущень є те, що за часів правління династії Шан уже було розвинене тваринництво. Люди приручили свиней, овець, волів, коней. Свиней утримували в житловому приміщенні; наявність свині в будинку вказувала на те, що це було місце, де також жила людина. Ось чому «будинок

із свинею у ньому» може бути використаний для написання ієрогліфа *сім'я*, який означав «місце, де живуть люди». Іноді на ворожильних кістках можна навіть побачити версії 家, які зображують будинок із двома свинями всередині.

У 3000 році між династією Шан і сучасною епохою значення ієрогліфа 家 було розширене: було включено предмети, що мають відношення до будинку. Сучасний ієрогліф 家 найбільш часто використовується у значенні «сім'я» і «місце, де сім'я живе». Наприклад, коли ми говоримо «наша 家 найкраща», йдеться про сім'ю.

Ми опрацювали деякі тлумачні словники китайської мови. У них подаються такі тлумачення концепту *сім'я* (家):

1. Члени сім'ї, які живуть під одним дахом 家庭, 家长, 家风.
2. Місце вашого проживання 回家, 老家.
3. Звернення до старших за віком родичів 家母, 家父.
4. Позначення людей, які мають наукові звання 学家, 艺术家.
5. Люди, які зайняті певними видами діяльності 农家 [2: 201; 3:456; 4: 138].

Етимологічний аналіз дає можливість простежити ранню історію концепту й динаміку утворення нових або зникнення колишніх семантичних ознак, що складають його зміст, а також визначити внутрішню форму його імені, що є складовою частиною змістового мінімуму концепту [5: 156]. Словник синонімів китайської мови вибудовує таку парадигму: 家-jia, 家庭-jiating, 家族-jiazu.

Після розгляду етимології ключового поняття концепту перейдемо до аналізу етимології його синонімів, що дасть нам можливість виявити деякі компоненти внутрішньої структури концепту. Використовуємо такі лексикографічні джерела китайської мови, як 现代汉语词典, 新华汉语词典.

家庭-jiating вперше зустрічається в 《后汉书·郑均传》 — «Хоу Ханьшу» («История династии Поздняя Хань») — продовження історичної хроніки «Ханьшу» (汉书), що охоплює період із 25 по 200 рік н. е.. Він наявний в історичному каноні «Ершиси ши» (二十四史): «均好义篤实, 养寡嫂孤儿, 恩礼敦至. 常称疾家庭, 不应州郡辟召».

Відомо про вживання даної лексики у творах наступних китайських династій.

唐 (Тан 618 - 907 роки правління) 刘知几《史通·辨职》: “班固 之成书也, 出自家庭; 陈寿 之草志也, 创於私室”.

宋 (Сун 960 — 1229 роки правління) 欧阳修 《刘丞相挽词》诗之二: “平昔家庭敦友爱, 可怜松楸亦连阴”.

明 (Мин 1368 — 1644 роки правління) 邵璨 《香囊记·义释》: «家荡散, 业飘零. 携筐还负管, 离家庭. 两口无依倚, 身如蓬梗».

Використовує дане слово також і Е Цзюньцзянь (1914-1999, дитячий письменник і перекладач) 叶君健 у своєму творі «火花» huǒhuā: “这个儿子就是没有家庭观念, 讲也没有用.”

Перейдемо до розгляду лексики 家族-jiazu

Лю Сян (близько 77 р. до н.е. — 6 р. до н.е.), письменник, учений, укладач

першого каталогу імператорської бібліотеки, автор історичних творів, використовує лексему 家族-Jiazu у своєму творі 《管子·小匡》 «公修公族，家修家族，使相连以事，相及以禄».

Знаходимо ми дане слово і в поезії відомого поета Бао Чжао (鲍照), зокрема в його збірці віршів «Шуши» (数诗): «一身仕 关 西，家族满 山 东。二年从车驾，斋祭 甘泉宫 》

Етимологічний аналіз концепту *сім'я*, здійснений на основі матеріалу етимологічних словників, дав можливість виявити процеси становлення лексем концептосфери (моделі світу), еволюцію становлення й сучасну структуру концепту *сім'я* в китайській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Тулусіна С.А.** Етимологічний аналіз німецьких і російських номінантів концептів «Leben» і «Навчання» / С.А. Тулусіна / Актуальні питання перекладознавства і практики перекладу: Міжнар. СБ статей. – Нижній Новгород, 2010. – С. 37–41. 2. 林仲湘 现代汉语详解词典，外语教学与研究出版社. 北京, 2010. – 860页. 3. 古代汉语词典编写组，商务印书馆出版社. 北京, 2007. – 1118页. 4. 古汉语常用字字典，外语教学与研究出版社. 北京, 1998. – 505页. 5. **Валюкевич Т.В.** Семантико-етимологічний аналіз лінгвокультурного концепту ЗОВНІШНІСТЬ / Т.В. Валюкевич // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – Харків: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 1964. – № 973: Серія: Романо-германської філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 68. – 2011 – С. 155–159.